

Studia Biblica Slovaca

Ročník 11

2019

Číslo 1

SPRÁVY A OZNAMY

Medzinárodná konferencia *Ježiš a farizeji* v Ríme, 7. – 9. mája 2019

V dňoch 7. – 9. mája 2019 sa v Ríme konala medzinárodná konferencia *Ježiš a farizeji: interdisciplinárne prehodenie (Jesus and the Pharisees: An Interdisciplinary Reappraisal)*. Toto historické podujatie organizoval Pápežský biblický inštitút (PBI) pri príležitosti 110. výročia svojho založenia pápežom Piom X. v spolupráci s Centrom kardinála Beu pre judaistiku na Univerzite svätého Gregora a s podporou Americkej židovskej komisie, Konferencie biskupov Talianska, Nadácie Univerzity svätého Gregora a katolíckeho študijného softwaru Verbum. Ohlásená téma vyvolala veľký záujem, a tak viac ako tristo účastníkov hostovala Pápežská univerzita svätého Gregora. Medzi nimi boli aj siedmi účastníci zo Slovenska a, samozrejme, nechýbali ani slovenskí profesori a študenti PBI.

Pozvanie prednášať prijali katolícki, protestantskí a židovskí odborníci z Argentíny, Holandska, Indie, Izraela, Kanady, Kolumbie, Nemecka, Rakúska, USA a Talianska, vďaka čomu sa konferencia stala príležitosťou na prehĺbenie ekumenického a medzináboženského dialógu. Chápanie vzťahu medzi Ježišom a farizejmi úzko súvisí so židovsko-kresťanskými vzťahmi. Tie boli počas dvoch tisícročí poznačené predsudkami, ktoré sa premietli do zjednodušenej a mylnej interpretácie farizejov, neraz aj do ich identifikácie so židmi vo všeobecnosti. Cestou na prekonanie zaužívaných stereotypov a predsudkov je práve spoločné štúdium a odborné prednášky, ako aj vzájomné stretnutia a dialóg. Krásny a rozsiahly priestor átria Pápežskej univerzity svätého Gregora priam pozýval k otvorenosti v neformálnych rozhovoroch pri káve a občerstvení počas prestávok.

Dôležitým príspevkom bola prvá prednáška Craiga Morrisona *Čo znamená meno? Interpretácia mena „farizeji“ počas storočí (What's in a Name? Interpreting the Name „Pharisees“ Through the Centuries)*, ktorá mapovala pojem „farizej“ v slovníkoch, encyklopédiách a komentároch k evanjeliám. C. Morrison poukázal na to, že etymologické argumenty pri vysvetlení významu ignorujú etymologický omyl

a ponúkajú rôzne možnosti prekladu: „oddelení“, „tí, ktorí objasňujú, vysvetľujú“, „aristokrati“ a tak ďalej. Novšie výskumy a slovníky 20. storočia postupne rozpoznali, že etymologický význam pojmu je prinajlepšom nejasný. Hoci pomenovanie „farizej“ malo pôvodne lexikálny význam, ten sa postupne stratil a už ho nepoznáme, preto je lepšie lexému v slovníkoch nekomentovať. Prednášajúci upozornil na to, že je potrebné sa vyhnúť stručným etymologickým úvahám o význame „oddelení“, keďže samotný pojem neumožňuje určiť, prečo a od koho alebo od čoho boli farizeji „oddelení“, ani či sa oddeľovali sami, alebo ich tak vnímali iní. Dané významové používanie môže kresťanských čitateľov priviesť k fantastickému či bizarnému opisu „separácie farizejov“. V súčasnej odbornej literatúre je pri výklade pojmu jasná tendencia úplne upustiť od etymologickej cesty a zväziť skôr to, ako je pojem používaný v konkrétnych textoch. V korpusoch antických diel a v rôznych žánroch sa opisy skupiny farizejov môžu od seba výrazne líšiť. V závere prednášky C. Morrison pripomenul slová Josepha Sieversa, ktorý bol jedným z hlavných organizátorov a dušou podujatia: „Dnes vieme o farizejoch oveľa menej, než sme o nich vedeli pred 50 rokmi.“¹ Viacerí z nasledujúcich prednášajúcich sa odvolávali na túto úvodnú prezentáciu, ktorá poslucháčov otvorila pre skúmanie komplexnej otázky farizejov z rôznych perspektív.

V prvej časti konferencie odznelo dvanásť odborných prednášok, ktoré sa postupne venovali skúmaniu zmienok o farizejoch v starovekých prameňoch, od spisov Jozefa Flávia, cez Kumránske zvitky a biblické texty Nového zákona, až po rabínsku literatúru. Yair Furstenberg v prednáške *Zákon farizejov medzi evanjeliami a rabínskou tradíciou (The Law of the Pharisees between the Gospels and Rabbinic Tradition)* zdôraznil, že obrazy farizejov, ktoré ponúkajú obe tradície, sú pomerne úzke, ale komplexnejšiu predstavu získame, ak budeme obe tradície skúmať vo vzájomnom dialógu. V prvom bloku bol priestor aj pre archeologickú perspektívu, ktorá skúmala farizejov najmä v súvislosti s rituálnym očisťovaním. Podľa Erica Mayersa početné archeologické nálezy nádrží na židovský rituálny kúpeľ (*miqvaot*), či nádob na očisťovanie, sú skôr prejavom veľmi rozšírenej praxe rituálneho očisťovania v judaizme ako takom, než prejavom praxe jednej skupiny, akou boli farizeji.

Po časti venovanej „historickým“ a „literárnym“ farizejom sa v panelovej diskusii stretli piati odborníci. Táto časť bola živá a veľmi pútavá, a to hlavne tým, že v nej zazneli osobné skúsenosti diskutujúcich, súvisiace s chápaním farizejov a medzináboženského dialógu. Rabín David Rosen opakovane uviedol, že vzhľadom

¹ Cf. SIEVERS, Joseph: Who Were the Pharisees? In: James H. Charlesworth – Loren L. Johns (eds.): *Hillel and Jesus. Comparisons of Two Major Religious Leaders*, Minneapolis: Fortress Press, 1997, 137-155.

na medzináboženský dialóg žijeme „zlatý vek“. Ten je zároveň zodpovednosťou a výzvou žiť ho v konkrétnosti. Vzájomné poznávanie sa, tak na úrovni vedeckého výskumu ako aj v osobných vzťahoch, je v danej oblasti veľmi dôležité.

Druhá časť konferencie bola venovaná recepcii a interpretácii farizejov v patristickej literatúre, v stredovekých židovských prameňoch, v tradičných i novodobých pašiových hrách, vo filmoch a učebniciach náboženstva či v homíliách. Aj tu mohli poslucháči vnímať rovnako pozitívny posun, ako aj stále sa objavujúce zavádzajúce interpretácie farizejov napr. vo výchovno-vzdelávacom programe a učebniciach náboženstva. Po odznení prednášok bol vždy vyhradený priestor na otázky poslucháčov a diskusie, ktoré boli vo väčšine prípadov živé a veľmi obohacujúce, zvlášť pre prítomných študentov a mladých odborníkov.

Súčasťou konferencie bola aj výstava *Farizeji v umení*. V priestoroch knižnice PBI boli vystavené knihy a panely s rozmanitými zobrazeniami farizejov z viacerých období. Ich výber a zoradenie, ako aj charakteristiku jednotlivých ikonografických typov, priblížila kurátorka výstavy Angela La Delfová.

Významným momentom osláv jubilea PBI a konferencie bola spoločná pápežská audiencia v Klementínskej sále Apoštolského paláca. Pápež František poďakoval za vernosť, s ktorou PBI plní svoje poslanie a službu, a to aj v ťažkých časoch. Pápež sa rozhodol nečítať pripravený príhovor², ktorý rozdali prítomným v tlačenej podobe, ale po krátkom srdečnom pozdrave oznámil, že radšej pozdraví každého účastníka osobne. V závere príhovoru vyzdvidhol pápež František prínos konferencie, ktorá sa snaží presnejšie pochopiť farizejov a prekonávať dávne predsudky, a zároveň vyjadril pranie, aby táto snaha našla odozvu v rámci Katolíckej cirkvi i mimo nej a umožnila predstavovať farizejov vhodnejším spôsobom vo vyučovaní aj ohlasovaní.

*Iveta Fides Strenková CJ
Centrum Márie Wardovej
Konštantínova 2
080 01 Prešov*

*Lucia Hidvéghyová
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1
811 01 Bratislava*

² Plné znenie príhovoru je možné prečítať si v anglickom, talianskom alebo španielskom jazyku, ako aj v slovenskom preklade na: <https://m.tkkbs.sk/mview.php?cislocianku=20190513031> a na http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2019/may/documents/papa-francesco_20190509_pont-istitutobiblico.html.